

Ольга Кучма

доктор юридичних наук, професор

кафедри трудового права та

права соціального забезпечення

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м.Київ, Україна

okuchma@ukr.net

ORCID 0000-0002-2206-3286

ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ НА ВІДНОСИНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ТРУДОВОГО ПРАВА

Розвиток інформаційних технологій надає нові можливості у різних сферах людського життя. Не винятком стала і сфера правовідносин. За допомогою інформаційних технологій спростились процеси, пов'язані із оформленням документів для реалізації права, наприклад, на пенсію. А під час пандемії COVID-19 та війни можливість працювати дистанційно не дала країні «зупинитися». Та навіть і без форс-мажорних обставин інформаційні технології вже є невід'ємною частиною людського життя.

Зменшення впливу людського фактору на процеси має різні аспекти. До позитивного належить зменшення можливостей зловживання правом. До запровадження пенсійної реформи відомі випадки, коли особі передпенсійного віку збільшували заробітну плату (навіть нараховували премію за всіх працівників відділу, яку особа, отримавши, віддавала колезі) для того, щоб для розрахунку пенсії (за два останні роки перед зверненням за пенсією) в довідку про заробітну плату були включені виплати в збільшеному розмірі [1, с.130]. Із запровадженням персоніфікованого обліку внесків зникла можливість вдаватись до таких зловживань за новий період.

Також позитивним є запровадження електронного листка тимчасової непрацездатності. На жаль, мали місце випадки, коли особа для підтвердження роботодавцю поважності причини відсутності на роботі надавала листок тимчасової непрацездатності, який нескладно було отримати без належних для цього підстав. Особливо «потерпали» роботодавці, коли такий листок тимчасової непрацездатності вперше роботодавець отримував в судовому засіданні у справі про поновлення працівника на роботі (звільнення за прогул). Можливість складання електронного листка тимчасової непрацездатності без належної на те підстави поточною датою є і сьогодні, проте, можливості оформити «заднім числом» вже немає. Також підписання документів кваліфікованим електронним підписом (а на час воєнного стану і 6 місяців після нього підписання також удосконаленим електронним підписом) унеможливорює підписання документів не поточною датою.

До позитивного аспекту можна віднести запроваджений процес оцифрування трудових книжок. Наприклад, для працівників, чиї роботодавці вже встигли до 24.02.2022 оцифрувати трудові книжки, і в подальшому їх офіси зазнали руйнувань та документація була втрачена, принаймні однією проблемою мають менше: інформація про періоди трудової діяльності вже передана до Пенсійного Фонду. Нерідко траплялось, що особа тільки досягнувши пенсійного віку та звернувшись до Пенсійного Фонду з'ясовує, що у неї не всі записи у трудовій книжці внесені коректно, повно, та виникає потреба звертатися до колишніх роботодавців за уточнюючими довідками (не завжди на той час ще є роботодавці чи їх правонаступники, належним чином збережені архівні документи тощо), що створює певні труднощі у реалізації права на пенсію. При наданні інформації по трудових книжках до Пенсійного Фонду відбувається певна перевірка даних трудової книжки і працівник зараз дізнається про необхідність уточнити дані по трудовому стажу. Оскільки не всі працівники при зміні місця роботи детально вивчають записи трудової книжки на предмет коректності та повноти внесення інформації про трудову діяльність, такий аудит та подальше внесення роботодавцем інформації про трудову

діяльність працівника до електронних баз, які дозволяють відразу виявляти помилки, зменшить кількість можливих проблем при оформленні пенсії. Та і в подальшому запровадження автоматизації призначення пенсії також є позитивним кроком.

Варто звернути увагу, що позитивні результати від комп'ютеризації процесів є тоді, коли дані процеси відбуваються якісно.

До негативних аспектів можна віднести наступні. Перший – сервери вразливі до хакерських атак, які можуть «паралізувати роботу», знищити дані тощо (в одному з регіонів Німеччини 10 липня 2021 року оголосили надзвичайний стан через кібератаку, яка заблокувала зокрема і можливість отримувати соціальні виплати). Тому варто у процесі впровадження нових технологій передбачати резервні варіанти розвитку подій, щоб унеможливити блокування у наданні соціального забезпечення. Другий – користуватись результатами новацій можуть особи, які мають доступ до інтернету, для здійснення деяких операцій необхідно мати КЕП тощо. Не кожен отримувач соціальних виплат має доступ до інтернету, чи сім'ю, де допоможуть вирішити питання [3, с.58].

Тому при комп'ютеризації процесів варто зважати на суб'єктів, які є учасниками даних правовідносин, їх можливості реалізувати свої права у нових умовах.

Також є аспект який має як позитивну так і негативну сторони: зменшення навантаження на працівника внаслідок автоматизації процесів. І хоча розробники нових технологій зазначають, що автоматизація процесів дасть працівнику більше часу для саморозвитку, маю припущення, що роботодавець у якого у підрозділі, де працює 8 працівників і де після автоматизації процесів навантаження зменшилось до трьох посад, запропонує п'ятьом працівникам розвиватись за власний рахунок. З розвитком інформаційних технологій виникла потреба у нових спеціальностях, але чи буде кількість працівників, яка потрібна для нових спеціальностей, дорівнювати кількості працівників, які

втратили роботу через зменшення навантаження внаслідок комп'ютеризації процесів?

Комп'ютеризація потрібна людині, бізнесу, суспільству, державі. Важливо якісно її впроваджувати, зберігаючи інтереси всіх учасників і розвивати не тільки напрями оптимізації витрат бізнесу на фонд оплати праці шляхом автоматизації процесів, а і напрям розширення діючих та створення нових форм зайнятості, щоб кожен мав можливість реалізувати свій трудовий потенціал і бути корисним як собі так і бізнесу, суспільству, державі.

Список використаних джерел:

1.Кучма О.Л. Зловживання правом у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування: теоретико-практичний аспект // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2016. № 1. URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/visnik-1-2016/2557-kuchma-o-l-zlovzhivannya-pravom-u-sferi-zagalnoobov-yazkovogo-derzhavnogo-sotsialnogo-strakhuvannya-teoretiko-praktichnij-aspekt> (дата звернення 12.11.2023)

2.Кучма О.Л. Окремі аспекти розвитку законодавства у сфері соціального страхування за часів незалежності України // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2021. №3(118). URL: http://visnyk.law.knu.ua/images/articles/118_9.pdf (дата звернення 12.11.2023)